

Tento dokument odráží pouze názory autorů
a Evropská komise nemůže nést
odpovědnost za jakékoli použití informací v
něm obsažených.

Shrnutí

zprávy o současném stavu projektu Ad-PHS

Úvod: Osobní služby a služby pro domácnost v celé Evropě

V současné době v Evropě pracuje v oblasti osobních služeb a služeb pro domácnost (PHS) 6.3 milionů osob, což představuje asi 3.4 % celkové zaměstnanosti v EU. Jako oblast zaměstnanosti má PHS výrazný růstový potenciál. Zvýšení počtu pravidelných zaměstnanců v oblasti PHS bude nezbytné k uspokojení rostoucí poptávky po PHS, z níž velká část vyplývá z demografických změn, k nimž dochází v celé Evropě, jakož i ze změn v očekávání v oblasti péče a poskytování podpory.

Z hlediska rovnosti žen a mužů je každá forma veřejné podpory PHS prospěšná, protože ženy představují velkou většinu poskytovatelů PHS, ať už jako součást oficiální či šedé ekonomiky, nebo jako rodinní příslušníci, kteří se starají o domácnost a poskytují péči v neplacené sféře.

Cíle projektu Ad-PHS

Cílem Projektu pro podporu osobních služeb a služeb pro domácnost (Ad-PHS) je vytvořit společný diskurzivní rámec okolo PHS mezi jednotlivými zainteresovanými subjekty v různých členských státech. Jeho vytvoření by znamenalo vznik povědomí o různých definicích PHS v jednotlivých členských státech, společnou iniciativu v oblasti komunikace s cílem nalézt definici, která by byla přijatelná pro všechny zúčastněné strany, společnou klasifikaci různých přístupů používaných k propagaci této oblasti a společné porozumění obecným zásadám pro jednání, které by podpořilo další rozvoj PHS. Cílem tohoto projektu bylo proto pochopit, jak PHS v současné době fungují v různých souvislostech, jakým výzvám čelí, a využít tyto informace k vytvoření rámců, které podpoří všechny členské státy EU při rozvoji politik v oblasti PHS.

Projekt pro podporu osobních služeb a služeb pro domácnost shrnul stav PHS ve 21 členských státech EU: Rakousko, Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Malta, Nizozemsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko. Zdůrazňuje význam PHS pro Evropskou unii a navrhuje přístupy k analýze PHS na vnitrostátní úrovni.

Přesněji řečeno, plní cíle prostřednictvím přípravy informací o pozadí problému a iniciací tematických seminářů v každé zemi, v nichž se shromažďují a analyzují informace, a objevují nadějně postupy.

Stejně tak se počítá s navrhováním rozvoje PHS v různých prostředích (pokyny pro strukturování sociálního dialogu, systémy sociálních poukázek, profesionalizace, práva a povinnosti zúčastněných

stran, digitální platformy a sítě, zaměstnanecká družstva) a se zahájením celoevropského dialogu, zejména prostřednictvím závěrečné konference.

Ústřední význam a důležitost PHS

Evropská komise definuje PHS jako „širokou škálu činností, které přispívají k pohodě rodin a jednotlivců v domácnostech: péči o děti, dlouhodobou péči o starší a zdravotně postižené osoby, úklid, doučování, domácí opravy, zahradnické práce, podporu IKT atd.“¹

V současné době existuje v členských státech různá úroveň profesionalizace a formalizace, pokud jde o PHS. Velká závislost na migračních řetězcích, jak mezi členskými státy, tak se třetími zeměmi, a z ní plynoucí důležitost finančních remitencí zvyšuje u některých členských států význam vytvoření společného evropského rámce pro řešení problematiky PHS. Takový rámec by měl být součástí nadcházejících iniciativ EU, jako je plánovaný *Akční plán pro evropský pilíř sociálních práv* a jakékoli další iniciativy související s pečovatelskými službami (*Zelená kniha o stárnutí, Záruka pro zranitelné děti, Evropská strategie pro rovnost žen a mužů a Evropská strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením*).

Tvůrci politik mohou nejlépe podpořit rozvoj PHS ve svých zemích, pokud jasně pochopí konkrétní výzvy, kterým tato odvětví čelí, hlavní přímé i nepřímé přínosy související s činnostmi PHS a také přístupy, jež navrhly jiné země v podobné situaci. Je proto klíčové pochopit, jaký dopad měly politiky v zemích s vyspělými nástroji PHS.

Pečovatelské a nepečovatelské služby

Pro dosažení celkového cíle projektu, kterým je vytvoření rozsáhlého přehledu o současném stavu PHS v celé Evropě, je potřeba poskytnout přístupnou kategorizaci úkolů. Dvě primární kategorie činností v PHS jsou *pečovatelská* a *nepečovatelská* nebo reprodukční práce. *Pečovatelskou* práci osobě doma zajišťuje externí pečovatel a centra. Podporuje fyzickou pohodu jednotlivců, jejich přístup k lidským právům a účast na společenském životě (zde se odehrává doma). *Nepečovatelské* činnosti jsou obecně zaměřené na objekty a podporují údržbu nebo přípravu prostoru či objektu přímo spojeného s domovem uživatele.

Strany, které se účastní pracovních vztahů

Definice a pochopení PHS vyžaduje jasné vymezení vztahů mezi koncovým *uživatel*em (jednotlivec nebo domácností externě zadávající činnosti PHS); *zaměstnancem* (pracovníkem placeným za provádění činností PHS); *zaměstnavatelem* (poskytovatelem služeb nebo samotným koncovým uživatelem); a *vládou* (jako ústřední instancí, která stanoví pravidla hry poskytováním finančních prostředků, vytvářením a realizací právních norem, rozvojem nástrojů, regulací smluv a prováděním inspekci).

¹ Evropská komise (2012): Pracovní dokument o využití potenciálu osobních služeb a služeb pro domácnost v oblasti zaměstnanosti, který doprovází dokument «Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Na cestě k hospodářské obnově vedoucí k intenzivnímu růstu pracovních míst», str. 4.



Různá pracovní ujednání

Pracovní ujednání pro PHS mají různé formy. Mohou být prováděny v *přímém zaměstnaneckém poměru* (Francie je jedním z příkladů, kde je tento model nejrozšířenější) a vyznačují se skutečností, že koncový uživatel právně jedná jako zaměstnavatel pracovníka PHS. V některých případech koncový uživatel využívá podporu zprostředkovatele najatého ke zprostředkování pracovního vztahu. Dalším způsobem organizace vztahů PHS je využití *poskytovatele služeb*. Tato ujednání nyní představují většinu pracovních ujednání pro PHS v EU (Belgie má silně rozvinutý a veřejně podporovaný systém poskytovatelů služeb, v němž jsou pracovní normy stanoveny kolektivní smlouvou a organizace jsou odpovědné za správu mezd a dávek; podobně je tomu ve Finsku, Francii, Itálii, Španělsku a dalších zemích). Jedna z posledních variant zprostředkovatelského ujednání zahrnuje rozvoj on-line platformy, např. v Rakousku, Německu, Dánsku a Irsku. Tyto nabídky služeb jsou však často součástí soukromých ziskových společností, které působí na hranici legality a ne vždy jsou součástí úředně zavedené oblasti služeb. Ujednání o poskytování služeb může zahrnovat *osoby samostatně výdělečně činné*, pravděpodobně nejčastěji v nepečovatelských službách (např. ve Švédsku). V případě samostatně výdělečně činných poskytovatelů služeb se „organizace“ skládá výhradně ze zaměstnance / vlastníka podniku PHS, který může čerpat výhody z regulačních prvků vnitrostátních nástrojů (problémy často spojené s přímým zaměstnáním, jako je transparentnost, nejistota, pracovní práva a sociální ochrana, však i nadále zůstávají).

Výzvy při formalizaci PHS

PHS jsou doposud v řadě zemí politicky opomíjené nebo jen částečně regulované, což odráží stále převládající posun ke strukturálnímu opomíjení důležitosti tohoto sektoru. Projekt Ad-PHS proto navrhuje klást větší důraz na obrovský přínos všem sociálním aspektům společnosti, což činí PHS prvořadou ukázkou myšlenky sociálních investic. Jednou z největších výzev, které brání rozvoji PHS, je jejich sklon k nehlášeným pracovním ujednáním (kterým napomáhají např. určité struktury trhu práce, náklady na formální zaměstnání, politické a migrační režimy). V mnoha případech koncoví uživatelé a zaměstnanci i nadále volí nehlášenou práci navzdory přítomnosti nástrojů, které mají motivovat k hlášení práce, a to z důvodu nedostatků a mezer ve stávajícím regulačním rámci.

Posouzení nástrojů pro podporu rozvoje PHS

PHS trpí nedostatečnou *transparentností* služeb (rozsah, v jakém jsou účel a vlastnosti nástroje jasné a srozumitelné pro všechny strany); *dostupností* služeb (schopnost všech koncových uživatelů a zaměstnanců využívat nástroj); *funkčností* služeb (rozsah, v jakém nástroj funguje tak, jak je zamýšleno); *udržitelností* služeb (míra, do jaké může nástroj nadále uspokojovat potřeby PHS země v dohledné budoucnosti). Stávající politické přístupy k řešení těchto problémů spadají do tří kategorií: *financování*, *řízení procesů* a *řízení kvality*. Zpráva o současném stavu projektu hodnotí různé přístupy k řešení těchto problémů.

Mechanismy v rámci nástrojů PHS

Výzvy je třeba řešit prostřednictvím různých strategií nebo přístupů, které se zaměřují na zlepšení *financování* a *řízení procesů* i *kvality*. V rámci jednoho nástroje politiky často funguje více mechanismů současně. Proto v jednotlivých členských státech jinak vypadají a fungují různé nástroje, jako jsou například sociální poukázky.



Mechanismy, které řeší *financování* PHS, se často zaměřují na snížení nákladů na služby pro uživatele a zároveň zvýšení mzdy zaměstnance nebo na zajištění její konkurenceschopnosti oproti nehlášeným mzdám na trhu. Mechanismy *řízení procesu* se snaží pomoci aktérům v PHS usnadnit vzájemnou komunikaci. Nástroje mohou například určit způsoby, jakými uživatelé získávají přístup k PHS. Cílem politik *řízení kvality* je motivovat koncové uživatele a zaměstnance k aktivní volbě pravidelné, formální práce v oblasti PHS na základě její vyšší kvality ve srovnání s nehlášenou prací. Mechanismy, jako jsou programy pro odbornou přípravu nebo certifikace pro zaměstnance a značky nebo štítky pro zaměstnavatele, označují dodržování předpisů, porozumění oboru, dovednosti a schopnosti zaměstnanců a spolehlivost.

Výhled do budoucnosti

Projekt Ad-PHS zapojil klíčové zúčastněné strany z 21 členských států prostřednictvím řady workshopů a seminářů souvisejících s vnitrostátními diskurzemi o PHS. Bylo obtížné shromáždit úplné informace o situaci PHS ve všech členských státech, na něž se projekt vztahuje. Vzhledem ke zjevné potřebě regularizace PHS a vysokému zájmu o zavádění nástrojů pro rozvoj této oblasti je potřeba pokračovat v následném rozšiřování znalostí. Zejména je třeba rozšířit síť ve stredoevropských a východoevropských zemích, kde oblasti Ad-PHS chybí dostatečná podpora nebo ještě není příliš rozvinutá.

Další doporučení najdete v memorandu o projektu Ad-PHS „Rozvoj osobních služeb a služeb pro domácnost– dnešní potřeba, zítřejší nezbytnost“ pro novou Evropskou komisi a parlament od května 2019.

Dokument je k dispozici [zde](#).

Považujeme za nezbytné zdůraznit, že navzdory svému zásadnímu přínosu pro naši společnost, jsou PHS stále ještě nedostatečně uznávány a podporovány evropskými institucemi a vnitrostátními veřejnými orgány. Toto nedostatečné zastoupení by mohlo mít dopad jak na pracovníky v oblasti PHS, tak na koncové uživatele.

Vidíme však určitou kompatibilitu na úrovni politik a programů EU a ty nejdůležitější uvádíme níže.

Programová kompatibilita

- Závazek EU vůči *Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením a Evropské strategii pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020* podpořil přidělování rozpočtů a přístupu k věcnému poskytování pečovatelských služeb a/nebo peněžitých příspěvků osobám se zdravotním postižením ve všech zemích, na které se projekt vztahuje. Větší zapojení na úrovni EU by proto mohlo mít podobný dopad i v případě rozvoje PHS.
- *Evropský pilíř sociálních práv*, který přijali evropští vedoucí představitelé, klade silný důraz na rovné příležitosti a pracovní místa pro všechny, jakož i na podporu profesní mobility a hospodářské přeměny. Jeho nadcházející *Akční plán* by proto měl zahrnovat opatření zaměřená na zlepšení přístupu k PHS a jejich cenové dostupnosti, jakož i pracovní podmínky v tomto odvětví.
- *Nedávná Strategie Komise pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025* stanoví klíčové akce na příštích pět let v kombinaci s cílem posílit začlenění hlediska rovnosti žen a mužů do všech politik hlavních iniciativ EU.
- Jelikož družstva již byla v některých evropských zemích, jako je Itálie, stanovena jako důležití aktéři v



Tento projekt je financován
Evropskou unií
(Ad-PHS - VS/2018/0344)



oblasti PHS, rozvoj PHS by rovněž přispěl k uskutečňování cílů *Akčního plánu pro sociální ekonomiku*.

- Vzhledem k tomu, že pracovníci v domácnosti jsou často mobilní na nadnárodní úrovni, evropské subjekty, jako je nově vytvořený *Evropský orgán pro pracovní záležitosti*, jsou vyzývány, aby pro ně zajistily spravedlivé pracovní podmínky. Subjekty na evropské úrovni mohou dále vytvářet impulsy pro vytvoření celoevropského kvalifikačního rámce pro pracovníky v domácnosti, který by jim umožnil přenést dovednosti z jednoho kontextu do druhého. Evropská platforma pro boj proti nehlášené práci má být rovněž začleněna do *Evropského orgánu pro pracovní záležitosti* v roce 2021.
- Podobně by rozvoj PHS měl být součástí *Dlouhodobé vize EU pro venkovské oblasti*, aby se za prvé zabránilo vyloučení venkovského obyvatelstva ze služeb podpory v domácnostech a za druhé, aby se vytvořily rozmanité pracovní příležitosti pro obyvatele venkova.



Tento projekt je financován
Evropskou unií
(Ad-PHS - VS/2018/0344)



IWAK
Institut für Wirtschaft, Arbeit und Kultur
Zentrum der Goethe-Universität Frankfurt am Main



DURSOON
FEDERATION
FOR PUBLIC
PROVIDERS
& HOME CARE